

Foreningen til Udvikling af Alderdommens Muligheder
- en forening for de uprøvede ideer og projekter

Ansvar for egen aldring
Ældreomsorg - holdninger
Referater af FUAM-møder

Min bedstemors historie
Plejetestamente - Skal vi tage det alvorligt

2

28. årgang
August 2008

Bestyrelse

Knud Ramian	8627 4042
Tove Holm (sekretær)	8617 9065
Søren-Peter Pedersen (kasserer)	8613 4788
Traute Larsen	8615 5917
Klara Juul-Madsen	8625 6049
Kirsten Trollegaard Jørgensen	8636 2511
Irma Magnussen	8625 9804

Suppleanter:

Lisbet Thorendahl	8627 2802
Børge Helmer	8627 2900

Redaktør

Traute Larsen, Duevej 17, 8210 Århus V
Tlf.: 8615 5917 E-mail: traute@hansludvig.dk

Layout og sats:

Børge Helmer, Storchøjvej 16, 8320 Mårslet
Tlf.: 8627 2900 E-mail: bh@borge-helmer.dk

Sidste frist for stof til Nyhedsbrev nr. 3/2008:
12. november 2008

Læs i dette nummer

Ældreomsorg - holdninger (Omgangstone & etik)	3
Ansvar for egen aldring (En velfærdsstat i krise)	6
Min bedstemors historie	13
Invitation til AgeForce debat i Roskilde	15
Referat af FUAM-mødet den 12. marts	18
Referat af FUAM-mødet den 9. april	20
Referat af FUAM-mødet den 14. maj	23
Plejetestamente - Skal vi tage det alvorligt?	26
Kommende møder	27

Ældreomsorg – holdninger

Omgangstone & etik

Følelser som: Angst og væmmelse eller medlidenhed og skyldfølelse kan dukke op, når man konfronteres med gamle svækkede mennesker

ÆldreForum har fingeren på pulsen. De har lige udsendt endnu en publikation, som rammer midt ned i diskussionen om holdning, etik og omgangstone indbydes mellem personalet, der tager vare på vore gamle i samfundet, og mellem personalet og de ældre omsorgsmottagere. Det siger sig selv, at hele kulturen og holdningerne på en arbejdsplads afspejles i personalets indbyrdes sprog og omgangstone og den tone, der anvendes over for deres klienter, de svage ældre. Hensigten med bogen er at inspirere til en fortsat forbedring af indsatsen, ved at ledelse og medarbejdere ser ind ad egne vinduer og drøfter holdninger og menneskesyn, og hvorledes dette udmønter sig i omgangstone, personale- og omsorgsmottagere imellem.

Der er gengivet en række samtaler både med medarbejdere og ledere, der giver eksempler på god løsning af vanskelige situationer. Det handler ofte om hurtig indgriben, så kursen rettes op, fortæller en leder, der hører personalet råbe gennem gangene: "Tager du ikke lige Gurli med herop, når du kommer! Gider du tage hende!" "Det blev stoppet ved samtale mellem leder og medarbejder, ellers kunne

sådan en respektløs råben have bredt sig.

Der er også gengivet samtaler med omsorgsmottagere, som på forskellig vis reflekterer over de givne vilkår, som deres afhængighed af hjælp har sat dem i. De reflekterer over, hvordan de bliver mødt af personalet, hvordan hjælpen gives, og hvordan de tiltales. Generelt er de ældre meget forstående over for personalet, som jo "har så travlt", det ved de godt og lever med. Venlighed og imødekommethed er egenskaber, der sættes pris på. God tid, humor og en hjælper, der spørger, hvordan man ønsker tingene gjort, fremhæves også. "Skiftende personale er et gennemgående tema, navnlig hvis man kun skal have gjort rent. Det er samtidig et velkendt problem, at det kniber med at få gjort ordentligt rent på den afsatte tid. Og indimellem går det meget hurtigt – måske for hurtigt?", konkluderes der fra samtalerne.

Bogen analyserer kapitel for kapitel den situation, som en dagligdag hos gamle, afhængige mottagere af hjælp befinder sig i, og som personalet møder i de gamles hjem - plejebolig eller egen bolig. Personalet møder svækkelse, alderdom og død, det udfordrer følelserne og kræver professionalisme at håndtere. Det fordrer en pædagogisk indsats både under uddannelsen og i det daglige arbejde, at medarbejderen ikke isoleres med sine følelser. Vores kultur har generelt et

forkvaklet forhold til alderdom, svækkelse og død, og derfor er det svært at tale om for medarbejderen, der risikerer at få for lidt hjælp i det daglige. "Omsorg for gamle, svækkede mennesker vil altid være en påmindelse om de mest grundlæggende vilkår i menneskelivet og kan derfor vække både bevidste og især ubevidste følelser af angst og væmmelse. Samtidig vækkes både medlidenhed og skyldfølelse, fordi der er så lidt, man kan gøre. Følelserne er således ambivalente, og da de også er tabuiserede, vil de naturligt nok blive skjult, fortrængt, forvrænget og forskudt over i andre forhold end det, de handler om. Desuden kommer man let til at idyllisere både omsorgsrelationerne og arbejdsvilkårene for at udholde dagligdagens pres", skriver cand. pæd. Helle Krogh Hansen i kapitel 2. Her skriver hun også, at omsorgspersonalets tid og opmærksomhed prioriteres, så de kan undlade at beskæftige sig med de følelsesmæssige behov hos de ældre mennesker. Omsorgspersonalets medmenneskelige kvaliteter værdsættes ikke nok, og følelsesmæssige udsagn er mindre "fine" end teknisk-faglige udsagn. Social- og sundhedselever får ofte besked på, at de ikke skal tage arbejdet med hjem, uden samtidig at få at vide, hvordan de bærer sig ad med at undgå det. Det personale, der har svært ved at magte omsorgsopgaverne, kan gribe til afvisning og irritation over gamles menneskers behov, barnliggørelse eller omklamring. Den læring og den selvindsigt, som også vil udvikle omsorgspersonalet kan følges op på forskellig vis, peges der på.

Kapitel 5 hedder: Kommunikation er meget mere end ord... Her står mange gode ting som at aflæse kropssprog, lytte og spørge på en positiv måde, hvor anerkendelse af omsorgspersonen ligger til grund for samtalen.

Poul Riis, formand for ÆldreForum har kaldt sit kapitel: Mødet mellem yder og modtager kræver både hjerte og hjerne – etikken bag den konkrete omsorgs- & plejesituation. "Når behov for omsorg og pleje hos ældre i Danmark erkendes, bør mødet mellem modtager og yder være præget af menneskelig lighed, selv om behovet for omsorg og hjælp i sig selv skaber en ulighed", slår Poul Riis indledningsvis fast. Vi har opnået meget, skriver han, men kan nå endnu mere, og der ridses nogle historiske udviklingstræk op og peges på områder, hvor videreudvikling bør sættes ind. Der skal være faglig kvalitet i de sociale ydelser, opmærksomhed og empati skal forankres i etikken. Etikken skal have en vigtig plads i omsorgsuddannelserne, og han beskriver begrebet "værdibaseret omsorg", som dækker over dialogen, samtalen – med henvisning til den internationale medicinske tidsskriftlitteratur og Den universelle Menneskerettighedserklæring og tilsvarende EU-deklaration, hvor "værdighed" placeres som en menneskeret.

Hvert kapitel har en række litteraturhenvisninger til videre læsning og inspiration. Bogen har en vis tyngde, er meget læseværdig og tager fat på et aktuelt emne. Jeg vil ønske, at bogen bliver brugt flittigt af personaleledere, personale, studerende og

pårørende til vore modtagere af omsorg. Der bliver som bekendt flere og flere gamle mennesker i vor del af verden, men det glædelige er, at flere og flere klarer sig godt højt op i årene. Men svækkelsen og afmagten melder sig på et tidspunkt for de fleste, og så er det godt, når der er et veluddannet omsorgspersonale klar til at tage over. Et personale, som kræver respekt og en ordentlig løn. Det fortjener de efter

min mening. De har et hårdt arbejde med et stort ansvar.

Traute Larsen

"Ældreomsorg - holdninger, omgangstone & etik" kan rekvireres vederlagsfrit ved henvendelse til

*ÆldreForum, Skibhusvej 52 B,3,
5000 Odense C*

Telefon 7242 3990

Internet: www.aeldreforum.dk

Roskilde Bibliotekerne vil med projektet **AgeForce** støtte op omkring den demokratiske dialog og udvikling i lokalsamfundet.

På side 15 kan du læse invitationen til mødet den 27.august 2008 i Salen på Roskilde Bibliotekerne

Programmet ses her:

18.00 – 18.30

Dørene åbnes for aftenens AgeForce arrangement: Deltagerne bydes på forfriskninger inden vi starter kl. 18.30

18.30 – 18.45

Velkomst og præsentation af projektet v/ Mogens Vestergård: Bibliotekschef, Roskilde Bibliotekerne

18.45 – 19.15

Seniorer uden Grænser v/ Stig Elliot Nyegaard og Stig Bjerregaard Pedersen

19.15 – 19.45

Vor tids sociale entreprenører er 60+ v/ Chris Evers: Chef i Læger uden Grænser, tidligere direktør i Aids Fondet samt manden bag hjemmesiden www.inspirum.dk

19.45 – 20.15

Pause med flere forfriskninger

20.15 – 20.30

Alderdommen er ikke hvad den har været v/ Tine Fristrup: Lektor, ph.d. fra DPU ved Aarhus Universitet

20.30 – 21.00

Et konkret projekt bliver til – om initiativet og manden bag Hvalsø Bio v/ Peter Langager: Social entreprenør og tidligere generaldirektør i DSB

21.00 – 21.45

Paneldebat med deltagerne i salen

Paneldeltagere:

- Evan Lynnerup: Kulturudvalgsformand og medlem af projektets styregruppe
- Marianne Hoff Andersen: Sekretariatschef i Roskilde Kommunes Socialforvaltning
- Kirsten Feld: Formand for Ældrerådet i Roskilde Kommune
- Jørgen Skou Hansen: Formand for Ældre Sagen i Roskilde
- Thorleif Jeppesen: Ansvarshavende redaktør på Trekroner Nyt, konsulent og bestyrelsesmedlem i "Design for Alle"
- Chris Evers
- Stig Bjerregaard Pedersen
- Peter Langager
- Tine Fristrup

21.45 – 22.00

Afslutning og invitation til næste møde den 9. september kl. 19.00-22.00 for alle interesserede, hvor vi skal planlægge det videre arbejde med AgeForce v/ Roskilde Bibliotekerne og Tine Fristrup

Ansvar for egen aldring

En velfærdsstat i krise

På Politikens forside tirsdag d. 8. april 2008 præsenteres læseren for følgende overskift: "Karen Jespersen: Pårørende skal tage et større ansvar". Af den efterfølgende tekst fremgår det, at Velfærdsminister Karen Jespersen (medlem af partiet Venstre) vil have skrevet det personlige ansvar ind i serviceloven for at sikre, at flere familier hjælper deres pårørende. Kort sagt vil Karen Jespersen have, at 'ældreplejen' ikke kun er et statsligt anliggende, men tillige et anliggende for civilsamfundet, hvor familien, som den 'naturlige' omsorgsinstitution, forventes at påtage sig ansvaret for familiens ældre og plejkrævende medlemmer.

Mindre stat – mere civilsamfund, er den parole, der betoner det nye ansvars- og forpligtelsesforhold mellem individ og fællesskab hinsides stat og marked. Det handler generelt om en uddelegering af statens ansvar for samfundets svageste til civilsamfundet og dermed familiens ansvar og forpligtelser i forhold til at tage vare på de familiemedlemmer, som har brug for støtte og omsorg. Staten skal ikke længere tænkes som en formynderisk velfærdsstat, men som et decentraliseret velfærdssamfund, hvor individet får langt mere indflydelse og langt større ansvar.

Samfundets sociale arbejdsdeling er under forandring, når den trængte nationalstat forsøger at uddelegere det velfærdspolitiske ansvar til civilsamfundet. Staten skal ikke længere formynderisk gribe ind og styre samfundet forstået som forholdet mellem det økonomiske og det sociale, men skal derimod skabe rammerne, give muligheder, tilskynde og aktivere individer, fællesskaber, foreninger og sammenslutninger i det civile samfund til selv at påtage sig et socialt ansvar og sociale forpligtelser (Kristensen, 2001:235). Problemet i forhold til samfundets sociale arbejdsdeling er, at Karen Jespersens politiske bestræbelse vil støde mod de privatøkonomiske forhold, hvor de fleste familier i dag er funderet på to indtægter, idet begge 'forsørgere' er tilknyttet arbejdsmarkedet. Hvordan skal familien kunne tage det ansvar på sig, som Velfærdsministeren vil regulere ved lov – dog i første omgang som et frivilligt anliggende?

Alene det at ville lovgive om et frivilligt anliggende er en absurditet. Loven henviser til et påbud – du skal gøre dette og hint, og er ikke et tilbud, man kan sige 'nej tak' til. Familien skal ifølge Velfærdsministeren påtage sig dét ansvar, som før blev forvaltet og varetaget af staten – velfærdssta-

ten. I velfærdssamfundet må vi alle tage et ansvar, men hvordan skal en familie med to voksne på arbejdsmarkedet og (indtil videre) børn i institutioner tage vare på et eller flere aldrende familiemedlemmer? Vi skal som konsekvens heraf ændre den sociale arbejdsdeling i samfundet - men hvordan?

Den sociale arbejdsdeling under forandring

I Information kan man d. 10. april 2008 på side 6 læse, hvordan professor Jacob Torfing fra RUC vil løse dette problem: "Hvis det skal realiseres, skal vi jo have en helt anden samfundsstruktur, hvor kvinderne er mindre ude på arbejdsmarkedet". Her har vi fat i sagens kerne: det er 'selvfølgelig' kvinderne, der skal tage ansvaret på sig og nedtone eller måske helt udtone tilknytningen til arbejdsmarkedet. Det er værd at bemærke her, at Velfærdsministeren også er Ligestillingsminister, så hvordan vil hun 'redde' en sådan argumentation i land? Kunne det tænkes, at man på sigt ville lovgive om dette forhold, så man sikrede sig, at også manden tager sit ansvar for familien, eller skal det som 'forældreskabet' være et forhold, der skal afgøres i familien og ikke af staten? Hvis manden nu frivilligt vil påtage sig det personlige ansvar for familiens medlemmer, så skal han vel have lov til det, ikke sandt? Men i forhold til 'kvinderne' er der ikke tale om 'frivillighed', men derimod om 'nødvendighed' - det er nødvendigt (hvis denne uddelegering af ansvaret fra stat til civilsamfund skal gennemføres)

at ændre samfundsstrukturen, så kvinderne er mindre ude på arbejdsmarkedet.

Og ja, vi skriver 2008, men vi finder heldigvis også en kommentar på den selv samme side i Information fra samfundsdebattør og forfatter Morten Albæk: "Intentionen er sympatisk: At betone det personlige ansvar. Men håndteringen er ubegavet og rent intellektuelt totalt ulogisk." Og udmeldingen fra oppositionen er klar: "Man kan ikke lovgive sig til samfundssind" (Information, 2008:6).

Velfærdsminister Karen Jespersen vil lovgive om transformationen af velfærdsstaten til et velfærdssamfund samtidig med, at det i lovgrundlaget skal fremgå, at der ikke er tale om et påbud, men et tilbud - et tilbud om at tage det ansvar på sig som velfærdsstaten søger at uddelegere til civilsamfundet. Hvordan gennemfører man en sådan moralsk oprustning af befolkningen? Man kan jo appellere til 'den dårlige samvittighed' og håbe på, at familierne (læs: kvinderne) 'skammer sig' over, at de bare har overladt 'omsorgen' til velfærdsstaten - 'skam få dig, kvinde!'. Hvis først kvinderne begynder at skamme sig, tager de ansvaret på sig, og vupti så er projekt velfærdssamfund en realitet i forhold til den ældre og plejekrævende del af befolkningen. Ældrepleje eller ældreomsorg transformeres fra et statsligt anliggende til et civilsamfundsmæssigt, familiært og kønnet anliggende, men hvad er konsekvenserne af en sådan ændret social arbejdsdeling?

Når familien erstatter hjemmeplejen

I Nyhedsavisen for Københavnsområdet kan man d. 9. april 2008 på side 3 læse, at familien Kurtulmus klarer hverdagen uden gode råd fra politikere, idet den 73-årige Ferihas familie erstatter hjemmeplejen. Sønnen udtaler i artiklen, at man ikke kan lade de ældre i stikken, da der for sønnens vedkommende er tale om 'hans mor', der har født og passet ham og resten af hans søskende det meste af sit liv, så hvorfor skulle de ikke også passe deres mor, når nu hun har brug for støtte og omsorg. Skam få dig, etnisk danske kvinde, se hvordan pårørende i familier med anden etnisk baggrund tager sig af deres forældre, når de bliver gamle og plejekrævende. Men stop lige en gang – det er jo sønnen i familien, der udtaler sig om, at 'de' som familie vil give deres gamle mor den omsorg, hun har brug for.

Hvordan den kønnede arbejdsdeling er i praksis, fortælles der ikke noget om i artiklen. Det er viljen til at ville påtage sig ansvaret for sine familiemedlemmer, der er det centrale i denne artikel, ikke hvordan omsorgen organiseres i praksis. Og det er denne vilje, den etnisk danske familie ikke vil påtage sig: Fri os fra også at skulle tage ansvar for familiens ældre og plejekrævende medlemmer. Når nu vi har en velfærdsstat, er der jo slet ikke tale om, at vi har et problem, så hvad er problemet? Problemet er, at Velfærdsministeren gerne vil afvikle velfærdsstaten og dermed uddelegere det sociale ansvar til civilsamfundet,

familierne og i sidste instans til kvinderne(?).

Så undskyld, fru Velfærdsminister, skulle du ikke overlade ministertabletten til en anden (mand!), så du kan komme hjem og tage vare på dine ældre og plejekrævende pårørende – eller skal vi afvente en passus i serviceloven, der fritager ministre og andet godt folk for at skulle tage vare på deres egne familiemedlemmer (dét har de vel folk till!).

Det interessante i denne sammenhæng er, at det personlige ansvar ikke rettes mod den aldrende person selv, men mod civilsamfundet forstået som familien. På den måde fastholdes den aldrende person som en ældre og plejekrævende bruger af den offentlige service, der i velfærdssamfundet skal tænkes som et familiemedlem – ikke som en aldrende person, der gives mulighed for at kunne tage ansvar for sin egen aldring. Ansvaret for den ældres alderdom flyttes fra staten til familien i formynderiets navn.

Det er principielt her problemet ligger, fordi der implicit spørges til, hvem der skal tage vare på de ældre og plejekrævende samfundsborgere, hvad enten organiseringen af samfundet henviser til en velfærdsstat eller et velfærdssamfund. Præmissen er, at nogen skal tage sig af den ældre og plejekrævende, og der er tale om, at den ældre og plejekrævende bruger geninstalleres som et familiemedlem, man i familien skal tage sig af. Men man spørger ikke til, hvordan den aldrende person vil tages af, man indplacerer den ældre og plejekrævende i allerede eksisterende institutionelle sammenhænge og forventer, at der er

et sammenfald af interesser imellem staten og brugeren samt familien og familiemedlemmet. I omsorgens institutionaliserede fællesskaber har man ikke blik for, at den aldrende person kunne have andre interesser og dermed andre præferencer for sin aldring.

Omsorgens forvaltning

Velfærdsstaten har problemer med at rekruttere til og fastholde ansatte i den offentlige sektors sociale og sundhedsmæssige arbejdsområder, men kan man løse disse problemer ved at afvikle den velfærdsstat, som netop har muliggjort en forandring i den kønnede sociale arbejdsdeling? Afviklingen af velfærdsstaten betones af en forskydning mellem 'ret' og 'pligt' – det skal ikke længere være statens ansvar at sikre familiens ret til omsorg for ældre plejkrævende familiemedlemmer. I velfærdsstaten er familiemedlemmet blevet til en bruger af offentlige serviceydelser, dvs. ydelser som staten ikke længere kan levere og derfor søger at uddelegere det statslige ansvar til familierne og gentænke brugeren som familiemedlem. I velfærdsstaten erstattede staten familiens omsorgsforpligtelser i f.eks. ældreplejen, i velfærdssamfundet skal familien erstatte statens erstatning af familiens omsorgsforpligtelser, dvs. at familien skal erstatte ældreplejens erstatning af familien. Forvirret? Fortvivl ikke! Det er stadigvæk det samme spørgsmål, som henstår ubesvaret: Hvem skal tage vare på de personer, som familierne ikke har tid til at tage vare på, fordi al deres tid går til deres deltagelse på arbejdsmarkedet?

Det er ikke kun ældre og plejkrævende personer, vi her taler om, i sidste ende er det alle de personer, som tager tid fra arbejdstiden, der kan komme i klemme i et velfærdssamfund. Spørgsmålet er, hvem der har tiden eller vil tage sig tid til at tage det ansvar, som staten ønsker at uddelegere?

Hvis ikke man har tiden eller vil tage sig tid til at tage dette ansvar på sig, så kan man jo uddelegere dette ansvar til 'nogen', som har eller vil tage sig tid til at tage vare på 'de familiære tidsrøvere'. Men hvilke 'nogen' – hvem er *de*? Kunne man forestille sig, at et 'gråt' måske ligefrem 'sort' marked for sådanne omsorgsydelser, hvor man af nødvendighed - fordi efterspørgslen på 'hænder' er større end udbuddet af 'hænder', må lukke øjnene for 'kvaliteten af de hænder', man betaler for at træde i stedet for én selv: som en ny erstatning for den familiære omsorg? Den nødvendige erstatning er nødvendig, fordi vi har organiseret den sociale arbejdsdeling med afsæt i en velfærdsstat, der lige så stille transformeres til et velfærds-samfund, hvor velfærdsstatens ydelser uddelegeres til civilsamfundet og i sidste instans til det enkelte individ som et personligt ansvar. Der hvor civilsamfundet kan mobilisere en broderskabssolidaritet, vil det personlige ansvar være et fælles anliggende, der kan forankres i f.eks. familien, bofællesskabet, eller andre fællesskabskonstruktioner i det civile samfund. Men der, hvor der ikke kan mobiliseres en broderskabssolidaritet, vil et nyt marked kunne gøre sig gældende, så

fremt der er et marked for 'omsorgsydelser'.

Ansvar for egen aldring

Når staten ikke længere skal slå til, når civilsamfundet ikke længere kan slå til, når der ikke længere er et marked for omsorgsydelser, så er det i sidste instans den aldrende person, der skal ville kunne tage ansvar for sin egen aldring. Parolen i et velfærdssamfund, hvor velfærden er uddelegeret til den enkelte som et personligt ansvar, lyder således: Du skal tage ansvar for din egen aldring. Et sådant påbud har mistet tilbuddets karakter, der kunne lyde sådan her: Du skal gives mulighed for at kunne tage ansvar for din egen aldring. Et sådant tilbud kan man sige nej tak til begrundet i, at man ikke kan eller vil tage et sådant ansvar. Men det kræver, at der er 'en anden', som så kan tage dette ansvar. Og så er vi tilbage igen, hvor vi startede. Såfremt 'aldring' er et fælles ansvar, hvori består da 'fællesskabet': i regi af staten, civilsamfundet, markedet eller blandt individer?

I et individualiseret samfund er det individet, der spiller 1. violin, og det er individet, der er centrum for det sociale – for 'fællesskabets' organisering, dvs. at fællesskabet foregår på individets og dermed individernes præmisser – som en ny slags fællesskaber, hvor individet ikke deltager, fordi vedkommende kommer fra en bestemt samfundsklasse eller tilhører en bestemt kultur, men fordi vedkommende har lyst til netop at deltage i dette konkrete fællesskab (Hammershøj, 2007:14). Sådanne fællesskaber baseret på det enkelte individs lyst og

smag kan man kalde for 'smagsfællesskaber.' I forhold til 'det aldrende samfund' (Petersen et al., 2006) vil der således være aldrende personer, der har hang til smagsfællesskaber i deres alderdom, som de selv vælger, men der vil også være aldrende personer, som mangler lyst og evne til at involvere sig i forskellige smagsfællesskaber, fordi man ikke har mulighed for aktivt at udvikle sin smag og give udtryk for sin stil – sin aldrende stil eller *aldringsstil*. I et individualiseret og aldrende samfund vil det være den aldrende person, som spiller 1. violin, ikke staten, familien i civilsamfundet eller markedet. Når den aldrende person tager ansvaret for sin egen aldring på sig, er det, fordi den aldrende person har mulighed for at kunne tage ansvar for sin egen aldring, men ikke alle har en sådan mulighed: at kunne tage ansvar for sin egen aldring.

Samfundets organisering dvs. den sociale arbejdsdeling og vores forståelse af 'det sociale' spiller en ikke uvæsentlig rolle i 'det aldrende samfund', hvor forvaltningen af alderdommen er under forandring og orienteret mod den aldrende persons selvforvaltning. En selvforvaltning, der fordrer nye kompetencer, som ikke nødvendigvis kan forventes at være til stede, enten fordi man aldrig har lært at skulle tage et sådant ansvar på sig, eller fordi man er i en situation, hvor man er afhængig af, at andre tager ansvar for ens aldring. Befinder man sig i en situation, hvor man ikke aktivt kan tage ansvar for sin egen aldring, er man henvist til passivt at skulle lade sig lede af andres forhold til ens aldring. Men dermed

være ikke sagt, at man ikke kan give udtryk for sin afsmag for andres måde at forholde sig til ens aldring på - selvfølgelig kan man protestere imod dét, andre mener er godt for én, når man er en aldrende person. At give den aldrende person mulighed for at kunne protestere imod dét, man gøres til af andre velmenende personer i den gode sags tjeneste, er den største udfordring i samtiden, hvor den aldrende person skal gives mulighed for at kunne tage ansvar for sin egen aldring.

Gerontopædagogik handler om hvordan den aldrende person gives mulighed for at kunne tage ansvar for sin aldring ved at udvikle sin smag og derigennem at give udtryk for sin aldringsstil. At kunne tage ansvar for sin egen aldring fordrer en aflæring af velfærdsstatens ansvarstagen og en tillæring af velfærdssamfundets ansvarsgiven til den aldrende person i sidste instans. Hvordan man som aldrende person i velfærdssamfundet kan forvalte sin egen aldring, og hvilke muligheder man gives som aldrende person for at kunne tage ansvar for sin egen aldring – er gerontopædagogikkens genstandsfelt.

En krise udgør altid muligheden for at reorganisere, og en velfærdsstat i krise udgør muligheden for at reorganisere velfærdens organisering i samfundet. Det sociale er under forandring, og hvordan vil dét være - at være en aldrende person i et aldrende samfund? Vil vi overhovedet tale om 'ældrepleje' eller 'ældreomsorg', som et offentligt anliggende i fremtiden? Spørgsmålet er hvordan vi samfundsmæssigt organiserer 'omsorgen' i al-

mindelighed og 'omsorgen for den aldrende person' i særdeleshed i spillet mellem stat, civilsamfund, marked og individ? Hvad sker der ved, at individet (læs i denne sammenhæng: den aldrende person) ikke blot er i centrum, men er selve organisationscentrum (Schmidt, 2005:92) for det sociale (læs i denne sammenhæng: det aldrende samfund)?

Når den aldrende person er organisationscentrum for det aldrende samfund, er de traditionelle forståelser af 'aldring' som 'alderdom' under opbrud. Det betyder, at alderdommen ikke længere er, hvad den har været, og det får konsekvenser for hele den måde, vi har forvaltet alderdommen på samfundsmæssigt ikke mindst i regi af velfærdsstaten. Vi må derfor reorganisere vores selvfølgelig forestillinger om hvordan alderdommen skal forvaltes i et aldrende samfund, hvor 'aldring' og dermed 'den aldrende person' spiller 1. violin. Det aldrende samfund kalder på en gerontopædagogik, der kan fatte samtidens tendenser som gerontopædagogiske forhold, hvor den aldrende person skal have mulighed for at udvikle sin egen smag for dette og hint smagsfællesskab, fordi det ikke længere er givet, at alle ældre har samme smag for de traditionelle 'alderdomsfællesskabsorganiseringer' som f.eks. 'ældreplejen' og 'hjemmeplejen'. Men den aldrende person har ikke nødvendigvis brug for en, der ligner ham selv, sådan som vi i velfærdsstaten har tænkt brugerne. Aldrende personer har brug for nogen, de kan dele deres smag med, hvilket indbefatter at man tillige kan få mulighed for at udtrykke

sin afsmag for det andre betegner som 'den gode smag'.

Gerontopædagogik har blik for den aldrende persons smag for og afsmag for dét, vedkommende gøres til i såvel statens, civilsamfundets som markedets forestillinger om 'den gode alderdom' og 'den gode aldring'. Så selv om vi har plejehjem, familier og servicevirksomheder, er det ikke sikkert, at det falder i den aldrende persons smag, det der praktiseres de respektive steder. Men hvilken mulighed har den aldrende person for at give udtryk for sin afsmag? Hvor tit har vi ikke hørt plejepersonale fortælle, hvor taknemmelige beboerne er for deres indsats? Man kunne fristes til at spørge, om beboerne overhovedet har mulighed for at sige andet, hvis de bare skal have et minimum af pleje og omsorg? Giver vi samfundets aldrende personer mulighed for at protesterer imod dét, de gøres til i deres alderdom? Eller har vi allerede en forestilling om hvad der er bedst for den aldrende person og glemmer at stille spørgsmålstejn ved denne forestilling, fordi vi ikke har blik for, at det kunne være anderledes at være en aldrende person i et aldrende samfund?

Når Velfærdsministeren taler så meget om det personlige ansvar, så lad os da for pokker forholde os til hvad den enkelte aldrende person har smag for, og hvilken aldringsstil vedkommende ønsker at udtrykke, i stedet for blot at uddelegere velfærdsstatens formynderiske forehavende til civilsamfundet, så familien kan fortsætte formynderiet. I det aldrende samfund er det den aldrende person, der

spiller 1. violin – ikke staten, civilsamfundet eller markedet. Derfor må det være samtidens aldrende personer, der skal skabe fremtidens aldrende samfund ved, at de hver især udvikler deres smag for en 'endnu bedre aldring' end den, velfærdsstaten og velfærdssamfundet har kunnet præstere.

Ifølge Politikken fra d. 8. april 2008 viser undersøgelser fra Ældre Sagen, at den aldrende person ikke ønsker familien indblandet i omsorgsforhold: de ønsker ikke, at deres børn skal være deres 'mødre'. Så en Velfærdsminister må have blik for, at det i samtiden og ikke mindst i fremtiden er den aldrende person selv, der skal gives mulighed for at kunne tage ansvar for sin egen aldring. Det indbefatter en gentænkning af den måde, vi hidtil har organiseret ansvarliggørelsen af 'det aldrende samfund' i forhold til staten, civilsamfundet og markedet. Reorganiseringen af 'ældreplejen' har individet og dermed den aldrende person som organisationscentrum, og grundpillen i denne organisering er, hvordan den aldrende person gives mulighed for at kunne tage ansvar for sin egen aldring.

Referencer

Hammershøj, Lars Geer (2007). Selvdannelse og det sociale under forandring – om behovet for en ny pædagogik. I Dansk Pædagogisk Tidsskrift, nr. 4, december 2007. Tema: Pædagogik til tiden.

Information d. 10. april 2008

Kristensen, Jens Erik (2001). Den urene økonomiske fornuft. I Fenger-Grøn, Carsten & Kristensen, Jens Erik (red.) Kritik af den økonomiske fornuft. Hans Reitzels Forlag.

Nyhedsavisen, København,
d. 9. april 2008

Petersen, Jørn Henrik et al. (2006). *Det aldrende samfund 2030 - Rapport fra styregruppen for det strategiske fremsyn om det aldrende samfund 2030. Baggrundsnotater. Det Strategiske Forskningsråd, februar 2006, Forskningsstyrelsen.*

<http://fi.dk/site/forside/publikationer/2006/det-aldrende-samfund-2030-rapport-fra-styregruppen>

Politiken d. 8. april 2008

Schmidt, Lars-Henrik (2005). *Om respekten. Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag.*

Tine Fristrup, lektor, ph.d.
ved Danmarks Pædagogiske
Universitetsskole, Aarhus Universitet

Læseglæder

Min Bedstemors Historie

Til Valborg og livsglæden

Journalist og kommentator Lisbeth Knudsen, født 1953, skriver om sin mormor, Valborg Buch, 1904 – 2000.

Stillingsbeskrivelse: Pige, kvinde, husmor og mor, mormor, svigermor og oldemor. Enke i 40 år.

Uddannelse: Seks års skolegang i den stråtekte,

Mand: Møllersvend Christian Ejnar Buch,

Børn: Fem, fire piger og en dreng. Hun døde 96 år gammel.

Valborg blev født på gården Lille Brejnbjerg i Hammer sogn ved Skanderborg. Der var 9 børn på gården, tre drenge og seks piger. Valborg elskede Gudenåen og naturen omkring den, og endte sine dage i Randers med udsigt til Gudenåen, blot en anden del. Kærligheden til naturen blev indprentet i barndommen og aldrig

glemt. Hun var en fremragende historiefortæller på vandreture i det fri, og hun kunne drive enhver ledsager til vanvid ved hele tiden at stoppe op og finde nye græsarter, nye blomster, spændende træer eller forskellige insekter.

16 år gammel er Valborg til sin første høstfest i 1920 i Klovborg. Hun havde da arbejdet som barnepige bl.a. hos mølleren i Gribstrup, og da traf hun møllersvenden Christian Ejner Buch, som var 26 år og netop kommet hjem fra højskole. Hans komplimenter bed ikke på søstrene, som var ældre end Valborg, men det gjorde de på Valborg. Nogle måneder senere viste det sig, at Valborg ventede sig, men Christian havde ikke megen lyst til ægteskab. Hans familie fandt ikke familien Hansen på Lille Brejnbjerg gode nok til deres søn.

Men der blev lagt pres på ham fra flere sider, hvor det blev forlangt, at han stod ved sit ansvar. De blev gift et par måneder inden fødslen; på denne måde blev Lisbeths Knudsens mormor en anstændig kvinde.

Christian Ejner viste klart og tydeligt hele sit liv, at den førstefødte ikke var hans ønskebarn, men den, der kom til at afgøre et vigtigt valg i hans liv. Det blev et liv for Christian Ejner med megen sygdom og et liv på økonomisk smalkost. Men fra Valborgs side kom aldrig beklagelser.

Mormoderen udvikler en større grad af selvstændighed og ydre beslutningskraft. Hun talte i begyndelsen, at hun ikke var fin nok og ikke kom med i kirken, da hendes datter skulle døbes, men måtte blive hjemme og lave maden klar til Christian Ejners familie. Hun var meget dygtig i hjemmet og formåede at få de sparsomme penge til at række, og hun mestrede at videregive livsglæde og overlevelsessevne.

I 1934 flyttede familien til Randers. Morfars søster Nora indfandt sig og ville kommandere mormor til, at den store pige Ruth skulle ud at tjene. Men mormor sagde en gang for alle eftertrykkeligt "Nej" til morfars familie, og Ruth kom i Hobrovejens Mellem- og Realskole. Det var med en stolthed uden lige, at mormor i 1938 kunne se sin førstefødte Ruth bestå realeksamen i Randers med topkarakterer i klassen. Mormors ønske gik i opfyldelse, hendes ældste datter fik en ordentlig uddannelse.

Også under besættelsen 1940-45 skabte mormoderen tryghed i hjem-

met og fik tingene til at hænge sammen. To af Valborgs børn blev en del af den aktive modstand, Ruth var en del af en støttegruppe til Hvidstengruppen og jernbanesabotørerne. Ruth flytter hjemmefra til stor fortrydelse for min morfar, da hun nu ikke mere stod til rådighed for familien økonomisk og praktisk i hjemmet. Mor flytter til København i 1949 og bliver gift, og min bror Frants blev født, og i 1953 kom jeg til verden, skriver Lisbeth Knudsen.

Efter morfars død i 1959 overraskede mormor endnu engang med sin styrke og evne til at vende mørke stunder til lyse. Lisbeth Knudsen skriver, at hendes mormors liv tog en ny drejning efter morfarens død. En ny verden åbnede sig for Valborg. Hun lærte mig at sanse verden og naturen på en nysgerrig og anderledes måde. Hun lærte mig, at respekt ikke kommer af fine titler, fine jobs og mange penge. Det handler om de menneskelige kvaliteter og den medmenneskelighed, som vi hver især udviser.

Mormor var til fest og glæde, når lejlighed bød sig. Trods sin beskedne folkepension insisterede hun endda på at betale for store fester. Hun tog ganske enkelt af opsparingen til begravelsen og satsede på, at hun nok kunne nå at lave en ny opsparing, så hun ikke skulle ligge de efterladte til last. Hun fik ret.

Hendes første og eneste rejse til udlandet var som 65-årig. Klokken 7 stod den på badning i swimmingpoolen, om aftenen på natklub og om dagen på udflugter. Uden sprogkundskaber kunne hun pludselig sætte sig

blandt engelske turister. At de ikke forstod hinanden, spillede ingen rolle for livsglæden.

Mormor var meget dygtig i sit køkken, og intet måtte gå til spilde, mad var ikke noget, man smed ud. Hun

havde fået en frihed efter morfars død og lavede sit eget lille oprør, hun kunne tage revanche for et langt liv med afsavn og mangel på bevægelsesfrihed. Den fik hun, da hun begyndte at bruge livet på en anden måde.

"Min Bedstemors Historie" Thaning & Appel, 2007.

Tolv kendte kvinder skriver om deres bedstemødre og deres livshistorie. Det er dybt personlige portrætter af 12 vidt forskellige kvinder fra alle klasser, kulturer og tidsaldre.

Den ældste bedstemor blev født tilbage i 1850, et par af de yngste lever stadig. Det er bedstemødre, der har sat sig dybe spor og har knyttet stærke bånd til deres børnebørn. De skaber også historie om Danmark, om det tyvende århundrede og om en af de største revolutioner i århundredet: Kvindefrigørelsen.

Bogen er redigeret af Liv Thomsen. FUAMs Nyhedsbrev, nr. 1/2008, havde på side 19-20 en artikel af Traute Larsen om et par andre bedstemødre i samme bog.

"Min Bedstemors Historie" var øverst på Bestsellerlisten: Biografier og Erindringer i flere uger i 2008.

Irma Magnussen

Invitation til AgeForce debat i Roskilde

Se programmet på side 5

Roskilde Bibliotekerne vil med projektet *AgeForce* støtte op omkring den demokratiske dialog og udvikling i lokalsamfundet. Vi har taget fat på at skabe rammerne for de nye aldrende pionerer, der har forladt arbejdsmarkedet, men stadig har masser af energi og livserfaring at dele ud af.

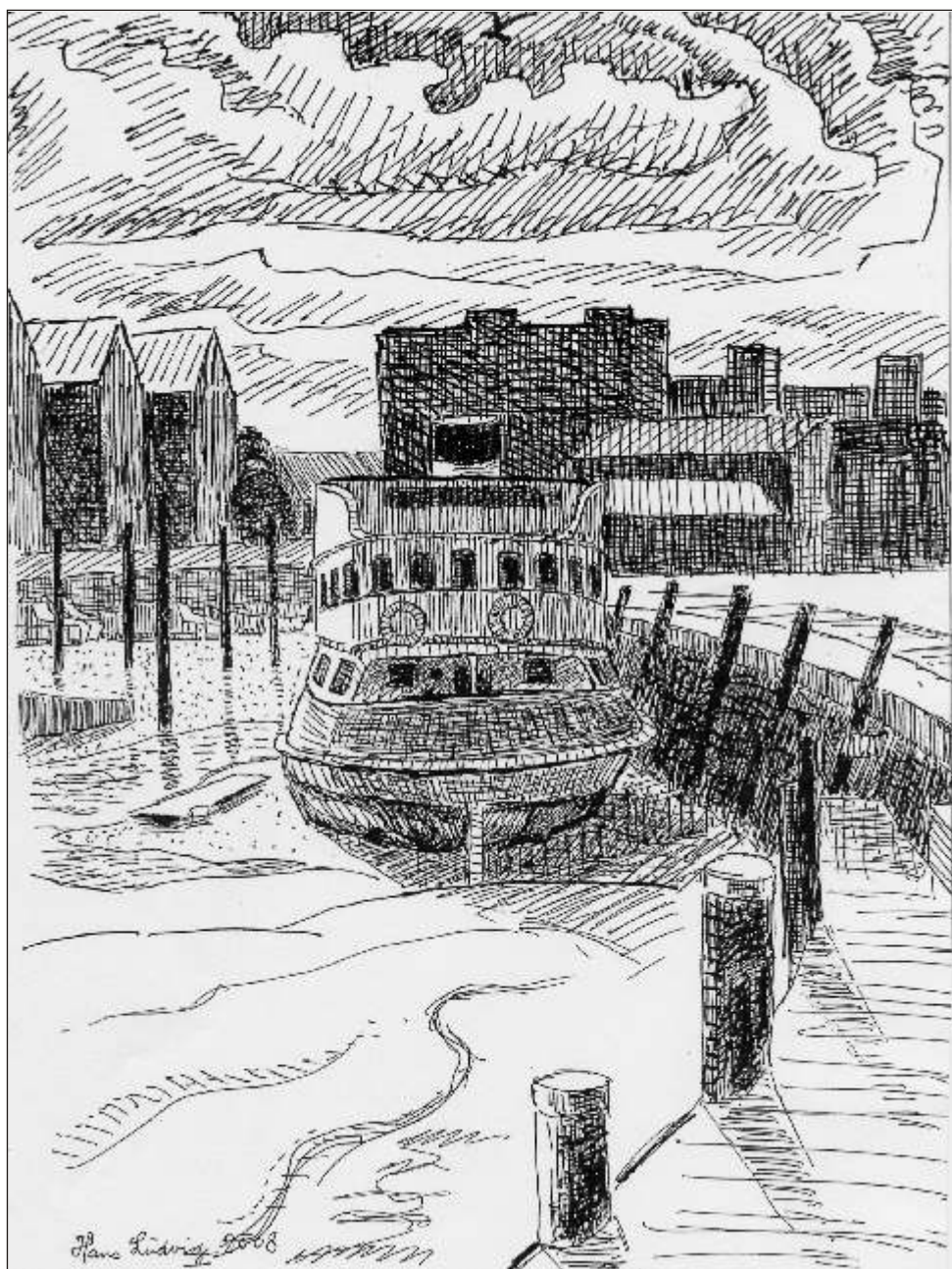
AgeForce er et forum for inspiration, hvor man såvel virtuelt som fysisk kan møde andre med aldersstyrke og lade sig inspirere med henblik på at udvikle forhold i lokalsamfundet. De nye aldrende pionerer er per-

soner, der tænker innovativt inden for sociale og kulturelle områder med henblik på at skabe nye løsninger i forhold til fx sociale, kulturelle og miljømæssige problemstillinger. Nutidens sociale udfordringer er så store og komplekse, at de ikke kan løses alene ved et samarbejde mellem erhvervslivet, politikere, forskere og NGO'er. "Den nye generation af aldrende personer" kan med andre ord gøre en forskel, der på sigt gør en forskel, når det handler om social innovation.

Flod

Ebbe
Skibet Nordertor i Husum havn

Skal de ældre skiveskæres?

Om kursusvirksomheden i Klostergade i Århus

Der har været en voldsom uro i kursusvirksomheden i Klostergade. Kommunen har krævet, at Pensionistsamrådet på grund af spareforanstaltninger selv skal betale den husleje, som kommunen hidtil har afholdt.

Oplæg ved Ældrerådsformand John Dybdal

John Dybdal kalder det "et uskønt politisk makværk". Rådmand Dorthe Laustsen vil spare husleje i sin magistrat "Sundhed og Omsorg" ved at give regningen videre til magistraten for "Kultur og Borgerservice" ved rådmand Flemming Knudsen. Med det resultat at besparelser foretages ved at flytte udgifterne fra den ene magistrat til den anden. Embedsmændene fra "Sundhed og Omsorg" har set på det for nogen tid siden og besluttet, at udgifter til Kursusafdelingen i Klostergade skal ligge i Flemming Knudsens afdeling. Man havde en mening om, at stedet kunne udnyttes bedre, men det mener brugerne ikke. Man har ikke talt om det i fællesskab. Mange breve om Kursusafdelingen er vekslet mellem de to magistrater.

Beløbet (tilskuddet til driften) er skiftet i størrelse fra 1 mill.kr. til 120.000 kr. Embedsmændene fra

"Sundhed og Omsorg" er ved at se på, hvilke ting der skal flyttes for at spare penge. Der bliver hele tiden sendt pressemeddelelser ud, nogle med modsatrettede forslag. Mange mennesker bliver frustrerede og rådvilde. Hvad er det for en dagsorden, man har? Sidste år skulle der spares 120 mill.kr. på ældreområdet. Hvorfor indkalder man ikke til en åben debat? Der har været forslag fremme om, at vores undervisning skulle flyttes ud i folkeskolernes lokaler, som der er rigtig mange af. Hvordan skulle man få undervisere nok og få egnede adgangsforhold på folkeskolerne, når det drejer sig om ældre og handicappede?

Spørgsmål fra mødedeltagerne:

Hvem er Pensionistsamrådet?

Det er et antal foreninger og grupper, der har dannet en paraplyorganisation for at finde områder, man kunne være sammen om, f.eks. fordeling af lokaler. I Klostergade foregår aktiviteterne mellem kl. 9 og kl. 16 - 17. Ældre vil ikke gerne ud om aftenen. Det beløb, man får til husets drift og vedligeholdelse, er gået fra 1,2 mill.kr. til 700.000 kr., ikke nok til at holde det i ordentlig stand. Kursusvirksomheden og Pensionistsamrådet kører hver for sig med eget budget.

Man ønsker meget

At Klostergade bliver bevaret samlet for Pensionistsamrådet og for Kursusvirksomheden.

At få en varig løsning.

At Aktivitetshusene kan bruges kvit og frit.

At undervisningen kan fortsætte for de ældre i egnede lokaler og på egnede tidspunkter.

Fra FUAM siger vi tak til ældrerådsformand John Dybdal, fordi vi har fået indsigt i jeres problemer gennem denne grundige redegørelse. Det er godt at få sat ord på. Det handler jo om livskvalitet for mange mennesker. Vi håber, I kommer godt videre med at finde og få nogle brugbare og anvendelige løsninger og især, at I må kunne fortsætte det samfundsnyttige

Aktuelle Noter nr. 15 fra Vindenscenter på Ældreområdet

Kvinderne spurter fra mændene

Det kan godt være, at der sker en udjævning mellem kønnene for de allerældste, men ifølge en prognose, som ATP har lavet baseret på data fra 18 lande, vil der blive et stadig større misforhold mellem mænds og kvinders levealder.

I dag halter danske kvinder betydeligt efter deres europæiske medsøstre, når det gælder den gennemsnitlige levetid. Det samme gør sig ikke gældende for mændene. Modellen peger på, at de danske kvinder gradvis vil indhente kvinderne i de øvrige europæiske lande. Derfor peger prognosen på, at de i de kommende årtier vil spurte fra mændene.

Kvinderne vil fremover øge deres levetid langt hurtigere end mændene.

og mellem menneskelige arbejde, der finder sted i Klostergade.

Grænsen mellem omsorg og kultur vil altid være svær at finde, men livet ville blive fattigere at leve, hvis et samfund ikke har øje for, at begge områder er vigtige for menneskers trivsel.

Referat:

Kirsten Trollegaard

Opfølgning:

Ældrerådsformand John Dybdal har oplyst,

at der siden mødet er opnået den ro om Klostergade 35, man har ønsket.

Kursusvirksomheden fortsætter i Klostergade, "Kultur og Borgerservice" betaler en del af huslejen.

Foreningsbutikken – Frivillige hjælper frivillige - er flyttet til Klostergade 35.

Forskellen på den gennemsnitlige levetid mellem mænd og kvinder bliver større og større de kommende årtier. Blandt dem, der fylder 60 år i 2008, er der kønnene imellem en forskel i den forventede restlevetid på næsten fem år. 60-årige mænd født i 1948, har udsigt til at blive 82 år, mens jævnaldrende kvinder i gennemsnit forventes at blive næsten 87 år. Anderledes forholder det sig for de børn, der fødes i 2008. Bliver de 60 år i 2068, vil årgangen til den tid, hvis prognosen holder, opleve en forskel i mænds og kvinders restlevetid på næsten ni år – fire år mere end i dag. 60-årige mænd vil således kunne forvente at blive næsten 88 år, mens jævnaldrende kvinder i gennemsnit vil opleve deres 96 års fødselsdag.

Kilde: faktum, ATPs nyhedsbrev, nr. 58, juli 2008.

Er sundhed vores eget ansvar?

Oplæg ved Klara Juul- Madsen

Vi skal først forholde os til hvad vi forstår ved sundhed.

Jeg mener sundhed er balance mellem fysik og psyke og forståelse for og viden om egen indsats

Problemer blokerer - opgaver aktiverer. Indtil 2. verdenskrig havde vi et samfund, hvor generationer levede i forhold, der var afstukket af forudgående generationer. I den lille stationsby, hvor jeg boede, havde skolen 7 klasser, og det var almindeligt at slutte skolegangen ved 14 års alderen. Kun få fortsatte skolen, og de måtte 12 km frem og tilbage til nærmeste større by, der i mit tilfælde var Haderslev. En hindring kunne være, at børnerige familier ikke magtede opgaven økonomisk. På den tid fandt man det heller ikke nødvendigt, at piger fik uddannelse, deres fremtid var bestemt til at føre slægten videre, være en god husmor og ægtefælle. Ellers var der statsbanen, slagteriet og forskellige fabrikker, samt håndværkere og handlende, der kunne bruge de 14-årige som lærlinge. Som ung pige i huset hos mere velstillede familier havnede størstedelen af pigerne. Personligt myndig var man først som 21-årig, og indtil da var langt de fleste bundet til familien. Tanker om det at leve sundt opstod for mig, da ønsket om en gymnastiksal på skolen blev aktuel. "En

sund sjæl i en sund krop" blev det mantra, gymnasterne havde for øje, og herfra er det, jeg ser en udvikling, hvor forebyggelse af sygdom og forfald tager sin begyndelse. F.eks. blev jeg først bekendt med tandlæge i 12 års alderen. Indtil da var det almindeligt, at dårlige tænder blev trukket ud, når de var løse eller gjorde ondt. Det var ikke ualmindeligt at blive udstyret med protese i 16 års alderen. Skete der brud på arme eller ben, var der "benbrudslægen", der på det tidspunkt ikke var uddannet læge, men det man kaldte "klog mand". Byen havde en almenpraktiserende læge, men viden og kunnen var begrænset og hjælpen derefter.

Med min lange indledning vil jeg fortælle, at for at kunne tage et ansvar og gøre brug af det, kræver det viden. Den viden tror jeg, vi får i små bidder livet igennem. Når det lille barn rejser sig op i kravlegården, vækkes lysten til at udforske omgivelserne, og tilegnelsen af viden begynder. På det tidspunkt kan voksenkontakt være en støtte eller en hæmsko. Børneopdragelse var i min barndom som regel autoritær, hvad der senere viste sig at gøre mennesker afhængige af andres styrelse. Det ytrer sig ved, at mennesker påtager sig at leve op til de krav, der stilles og fortrænger egen dømmekraft. Når barnet vil spise selv, snøre sine sko, ta-

ge tøj på og så videre, er det vigtigt at give lov, selv om situationen kræver tid af omgivelserne. Her tror jeg, grunden til selvforvaltning og egenomsorg lægges og kan bevares hele livet. Vi snakker meget om rollemødder, og jeg mener, at som sådan optræder vi alle mere eller mindre bevidst og både på ondt og godt. Der er ikke altid overensstemmelse mellem det, vi siger, og det, vi gør.

Følelser i hverdagen udløses af den øjeblikkelige situation. Andre har fortalt mig, at det er balancen mellem positivt og negativt, der viser resultatet. Jeg tror, det er mit "jeg", min egoisme der er min arbejdsgiver, er det, jeg skal forholde mig til, men som jeg også har mulighed for at påvirke. Jeg mener, det forklarer, at jeg føler at have et medansvar, når det gælder sundhed, både fysisk og psykisk. Erhvervet viden er ikke altid forstået og bliver dermed heller ikke brugt rigtigt. Brug og misbrug "går hånd i hånd", tro og viden ligeså. Utallige diskussioner om rygning er et eksempel. Med hensyn til rygning har jeg selv som sygeplejerske oplevet patienter med lungesygdom være storrygere, og selv nød jeg at ryge i min fritid med en tro på ikke selv at blive syg. At raske kvinder får fjernet bryster er vores forskning bl.a. baggrund for.

Forskning har givet stor viden. Mange sygdomme er livsstilssygdomme, og også vores gener er bærere af anlæg til sygdom. Ikke alle er fra fødslen udstyret med ens muligheder. Som flokdyr kunne det være oplagt, om vi hver især brugte viden og kunnen

efter evne til fællesskabet, men her som i alt andet, ser jeg det tilbagevendende, at alt i tilværelsen bærer sin modsætning i sig. At indehavere af magt styrer - og samarbejde, der kræver dialog, fortrænges. Det ser jeg som ubalance mellem følelse og forstand. Jeg bestod eksamen som sygeplejerske i 1948. I årene der kom, skulle jeg opleve, at ny viden bestandig fortrængte gammel viden, og netop den situation foregår hurtigere og hurtigere.

Samtalen efter Klaras oplæg:

Klara talte i sit oplæg om de stadige forandringer i samfundet, hvor holdningerne helt har ændret sig fra tidligere.

Da børn voksede op med den autoritære børneopdragelse, handlede det om at leve op til de krav, der blev stillet. I dag er vi nået et punkt, hvor man i fuld alvor vil have børn på 3 år screenet og indføre, at etårige skal lære at skrive!

Er det nyttigt, er det godt for de små mennesker?

Vi kan også møde helt andre tanker omkring sygdomme end tidligere, som dem, Klara giver udtryk for i sit oplæg omkring omsorg.

Der tales rigtig meget om livsstilssygdomme og om syges og gamles vilkår.

Begrebet "skyld" er stærkt inde i billedet, når det gælder dagens emne, om sundhed er vores eget ansvar.

Her er et eksempel. For nylig kom en svensker med denne udtalelse: "Det er katastrofalt, at man i Danmark behandler lungekræft så dårligt. Folk kommer jo også ud for "passiv rygning" og for luftforurening, og man kan være født med en disposition for at få lungekræft!"

Man kan ikke skyde skylden på folk for vilkår, de har måttet leve under, som de ikke selv er herre over. Ydermere siges det, at specialt lungesygdomme rangerer lavt blandt læger, så der bliver færre med virkelig indsigt på området i fremtiden.

Om rygning i dag siges det, at der er lavet undersøgelser, der viser, at det ofte er unge i "den lave ende af samfundet", der ryger mest. Hvad angår depressioner, viser undersøgelser på mus, at de bliver deprimerede, når de har "lav status". Måske vil det også kunne påvises, når det gælder mennesker!

Har mennesker alkoholproblemer eller sukkersyge tales der også om værdigt og uværdigt trængende. Hvad dækker ordet ansvarlighed egentlig?

Holdninger der har bund i fordomme, er der mange af. Bl.a. følgende udtalelse: "Lægestanden sættes til at reparere på folk, der selv er skyld i, at de er syge".

At sundhed er vores eget ansvar kan også anskues fra en anden vinkel.

Vi kom ind på det med at gå for sent til læge, at mænd burde gå til læge noget før, bl.a. til årlige helbredsundersøgelser, når de er kom-

met op i alderen, men det kan vel også gælde for kvinder. Årsagerne kan være mange, f.eks. at man er bange for at få at vide, at noget er galt, eller ikke vil gøre sine nærmeste kede af det. Modsat kan der også være mennesker, der forlanger, at lægerne skal kunne klare al ting, og tager sundhedsvæsenets tid fra de mennesker, der er rigtig syge.

Vi var også inde på, hvordan syge og gamle har det for tiden på grund af strejkerne indenfor den offentlige sektor. Her har Karen Jespersen for nylig udtalt sig om de pårørendes ansvar. Hendes ord blev straks misforstået, men det har vist sig, at det, hun mente med det var, at de pårørende skulle inddrages i visitationsspørgsmål. Et emne, der ville kunne indeholde stof nok til et nyt emne i FUAM senere.

Svaret på dagens emne kan udtrykkes sådan her:

Skal vi tage ansvar for vores eget liv, er det vigtigt at få gode "værktøjer" med sig lige fra livets begyndelse: Viden og indsigt, bedre kost og motion, bedre egenomsorg og et positivt livssyn.

Her vil jeg slutte med Klaras ord: "Det er godt for mennesker at have nærkontakt til mennesker med problemer livet igennem. Det påvirker ens holdninger til andre, og børn burde lære om begrebet "hjælp til selvhjælp", lige fra de er små, så de kunne have det med sig gennem hele livet."

Referat:

Kirsten Trollegaard-Jørgensen

Referat fra FUAM-mødet onsdag den 14. maj 2008

Arvesølv - hvem skal have det?

Organisationer og foreninger fisker efter at arve

Oplæg af Tove Holm

I FUAM har vi tidligere beskæftiget os med arv. I dag er udgangspunktet et andet, for det bunder i en voksende irritation over alle de opfordringer, vi får fra organisationer, der gerne vil have fingre i de formuer, de tror, vi har.

Jeg læste f. eks. helsides annonce i Samvirke med overskriften: "Arv er vores stærkeste våben i kampen mod kræften". Den fortæller videre, at testamentariske gaver udgør mere end en tredjedel af de midler, foreningen bruger, som det så overtalende hedder: "i kampen mod kræften". I Ældresagen var der også en helsidesannonce med overskriften: "Fortjener vi ikke alle at kunne bevare synet livet ud?" Annoncen oplyser, at gaver og arv er fritaget for skat og ubeskåret går til forskning.

Nu skal mit indlæg ikke forstås sådan, at jeg ikke vil give noget til almennyttige formål – tværtimod er der nogle humanitære foreninger, som jeg ganske uopfordret støtter. Hvis der er et menneske, der vil bruge sin fritid på at stemme dørklokker for Røde Kors eller Folkekirkens Nødhjælp, vil jeg også gerne give en skærv. Det er nok de store patientforeningers massive propaganda, der irriterer mig. Det er, som om de på en skjult måde laver en skrækkampagne. "Hvad nu

hvis jeg en dag får kræft? Eller hvis jeg mister synet? Vil jeg så fortryde, at jeg ikke i tide gav et bidrag? Er det lidt som at tage misteltenen i ed?

Jeg er også lidt sart overfor, at f. eks. Gigtforeningen, som jeg gerne støtter med mit medlemskab og køber lodsedler i deres kampagner, sender mig giroindbetalingskort med angivelse af beløb: 500 kr., 200 kr., 100 kr. eller andet, hvor jeg bestemt får en fornemmelse af, at "eller andet" er et større beløb end de angivne. Så er det trods alt lettere at give til en forening som Kirkens Korshær, der ikke er påtrængende, men siger, at ethvert beløb nok så lille modtages med taknemmelighed.

I Gigtforeningens seneste blad har foreningens advokat, Lise van Brugge skrevet en artikel, hvor hun oplyser, at hendes daglige arbejde går ud på at behandle dødsboer og telefonrådgivning om arv. Hun skriver dog også, at foreningen ikke opfordrer folk til at donere penge, og der må ikke bagefter kunne sættes spørgsmålstegn ved, om testamentet er udtryk for afdødes vilje. Man må sige, at hendes løn er godt givet ud, for 47 % af Gigtforeningens indtægter kommer fra arv. Med den nye arvelov, som jeg kommer tilbage til, får de endnu større muligheder

Patientforeningerne gør sikkert et udmærket arbejde. Jeg vil altså bare ikke ligge under for pres, men frit vælge, hvem jeg vil støtte og med hvor meget.

Arveloven

1. januar 2008 fik vi en ny arvelov, der har nogle væsentlige ændringer i forhold til den hidtidige lovgivning. Generelt stilles ægtefæller og samlevere bedre, og man kan selv råde over et større beløb end tidligere.

Hvis man efterlader sig både ægtefælle og livsarvinger, dvs., børn og børnebørn, og ikke har lavet testamente, har ægtefællen hidtil arvet en tredjedel og børnene 2/3 af formuen. I fremtiden får ægtefællen halvdelen, og børnene arver den anden halvdel.

Loven taler om friarv og tvangsarv. Friarven, som man selv kan råde over ved at skrive testamente, har hidtil udgjort halvdelen af formuen. I fremtiden er tvangsarven reduceret til en fjerdedel.

Der er også blevet mulighed for udvidet samlevertestamente, ikke blot fordi friarven udgør tre fjerdedele, men også fordi der i visse tilfælde, hvor samlivet har været af en vis stabilitet, er mulighed for, at samlevere kan ligestilles med ægtefæller.

Betingelserne for det udvidede samlevertestamente er, at man

på tidspunktet for dødsfaldet bor sammen og venter, har eller har haft et barn sammen med den afdøde.

på tidspunktet for dødsfaldet bor sammen, og at man har haft fælles bopæl i et ægteskabsliggende forhold i de sidste to år.

Personlige betragtninger

De emner, vi tidligere har drøftet i FUAM, har nærmest drejet sig om, hvilke tanker vi gør os om de ting og de værdier, vi efterlader os. Min mor sagde en gang: "Bøger skal ikke stå og samle støv, de skal ud og arbejde." Derfor giver jeg med stor glæde mine bøger til mine børn, hvis der er forfattere eller emner, de særlig går op i. Jeg har også mange gange oplevet, at et af børnene ser sig glad på en bestemt ting, og hvis det ikke lige er noget, jeg bruger til stadighed, er det da en god ide at give det videre straks, så det kan komme ud og gøre gavn. Jeg har jo selv styr på, at der ikke er et enkelt af børnene, der er særlig god til at samle til huse.

Derimod kunne jeg ikke tænke mig på forhånd at bestemme, hvem der skal have hvad efter min død. Der bliver ikke sat små sedler under vaser og krukker. I min familie har vi flere gange løst problemet med arv ved, at alle genstande er i spil, og at man vælger efter tur. Indtil videre er vi i vores familie sluppet helt for konflikter i arvespørgsmål.

Alligevel husker jeg et lille stik i hjertet for mange år siden, da min mor-mor døde. Hun havde en helt speciel betydning for mig, mens jeg var barn, og hun havde sagt til mig, at jeg en gang skulle arve hendes flotte kaffestel, som kun blev brugt ved festlige lejligheder. Desværre var jeg forhindret i at deltage i hendes begravelse, og ingen af hendes lovpligtige arvinger har nok vidst, at hun havde tiltænkt mig noget som helst.

Det får mig til at tænke på, at testamenter er den eneste måde, hvor man med sikkerhed kan fordele sine værdier. Jeg har ikke skrevet noget lovformeligt testamente. Jeg ønsker, at mine børn skal arve alt efter mig, og ved at følge arveloven kan ingen føle sig forfordelt. Den eneste grund til, at jeg skulle skrive testamente, er, så vidt jeg kan se, at et af mine børn var i et dårligt ægteskab, og at jeg ville sørge for, at hun fik sin arv som særeje.

Derimod har jeg skrevet en helt anden slags testamente, nemlig et langt brev til mine børn om, hvordan jeg gerne vil slutte mit liv. Jeg har fortalt dem om min indstilling til indlæggelse på plejehjem, livsforlængende behandling og forslag til begravelse.

Jeg har også givet dem fuldmagt til at få mig indlagt på et plejehjem, hvis jeg ikke selv er i stand til at tage stilling til det, og de må forvalte mine værdier efter bedste skøn. Mine børn har reageret meget forskelligt på det. Den ene syntes så godt om ideen, at hun også skrev nogle af sine tanker og ønsker ned til de efterladte, mens min anden datter ikke en gang ville læse, hvad jeg havde skrevet. Det var nok for hende at vide, at jeg havde nedskrevet nogle ønsker, men tanken om, at jeg ikke lever evigt er hende så meget imod, at hun hellere vil vente, til det bliver aktuelt. Det er fint for mig – jeg har ro i sindet ved tanken om, at de, hvis jeg bliver plejkrævende, eller når jeg dør, kan finde nogle retningslinjer, så de ikke står famlende og tænker: ”Hvad ville mor have ønsket af os?”

Tove Holm

Oplægget har Tove delt op i 3 dele. Det samme har jeg valgt at gøre med kommentarerne.

Organisationer og foreninger

Kommentarerne hertil er mest mine egne. Jeg deler Toves vrede og irritation over den måde flere af de store foreninger fører sig frem på i blade og medier. Det er også min oplevelse, at den enkelte forening nærmest prøver at skræmme folk til at give bidrag til sig, og så viser det sig endda, at propagandaen virker, og at flere patientforeninger har fået stor gevinst af den nye arvelov! Flere FUAM-medlemmer fortalte, at de var holdt op med at støtte sådanne foreninger og fremover har valgt at give til organisationer, der henvender sig til folk på en langt mere tiltalende facon.

På mig virker det som om vi skal blive bange og frem for alt sikre os selv, d.v.s. støtte de sygdomme, hvor vi selv kan få gavn af pengene, frem for alle andre. Tænker man dybere over det, er det jo en form for egoisme at sikre sig selv.

Arveloven - fra 1.januar 2008

Vi bør sætte os ind i den nye arvelov og bruge den, hvor den er værd at bruge. Det siges, at der er trængsel hos advokaterne, efter at den nye arvelov er blevet vedtaget, når det gælder om selv at kunne bestemme og sikre ægtefælle og måske også børn og børnebørn, f.eks. om der skal være fælleseje eller særeje. Det er også værd at overveje, hvad man vil gøre ved sine opsparinger og huske, at en

sådan tilhører den, der har kontoen. Man skal sige til, hvis den skal indgå i fællesejet, og i visse tilfælde kan det være klogt at give sit barn en eventuel arv som særeje. (Der er jo rigtig mange, der bliver skilt i dag). Man skal også tænke på, at friarven med den nye arvelov er 3/4 mod tidligere 1/2.

Det kan være en god ide at skrive testamente, men også at gøre som Tove, skrive et brev til sine børn om, hvordan man vil have det. Som Tove siger: "Jeg føler mig meget tryk ved det".

Her vil vi sige tak til Tove, fordi hun her har gjort os opmærksomme på den nye arvelov !

3. Personlige betragtninger

Toves personlige betragtninger om, hvilke tanker vi gør os om de ting og de værdier, vi efterlader os, satte

mange tanker i gang hos os, der var tilhørere. Det er et emne, der er svært at tage op, når det gælder en selv, men kan være en stor hjælp og måske også til glæde for ens nærmeste. Det er jo at konfrontere både sig selv og de andre med den virkelighed og de vilkår, vi alle står i som mennesker, at vi ikke skal blive her altid.

Ved at tage det op kan vi gøre det, der er vores allesammens virkelighed, til noget, vi tør se i øjnene og gøre noget ved. Giv det liv, vi har fået, mere mening og sammenhæng helt til det sidste og gøre livet bedre for vore efterkommere ved at se det hele i det lange perspektiv,

Tak til dem, der var med, for en rigtig god eftermiddag.

Referat:

Kirsten Trollegaard-Jørgensen

Onsdag den 10. september 2008

Plejetestamente - Skal vi tage det alvorligt?

Oplæg ved Klara Juul-Madsen

Baggrund: Dorthe Laustsen, Sundheds- og Omsorgsrådmand har udsendt en pjece om Plejetestamente: Hvordan vil du have det, hvis du får brug for hjælp? (Fås på bibliotekerne)

Dorthe Laustsen skriver i pjecen: "Vi mennesker har nogle værdier i vores liv, som er vigtige for os. Ting, der gør os glade. Ting, vi kan lide at gøre. Ting, der gør livet værd at leve. Og vi har nogle ønsker til, hvordan vort liv skal være.

I Århus anbefaler vi, at borgere laver plejetestamenter, da det er med til at styrke borgernes selvbestemmelse og indflydelse på egen hverdag."

Kommende møder

Onsdag den 10. september 2008

Plejetestamente - Skal vi tage det alvorligt?

Oplæg ved Klara Juul-Madsen

Baggrund: Dorthe Laustsen, Sundheds- og Omsorgsrådmand har udsendt en pjece om Plejetestamente:
Hvordan vil du have det, hvis du får brug for hjælp?

Onsdag den 8. oktober 2008

Hvordan har vi det nu med vore voksne børn?

Oplæg ved Tove Holm

I 1994 nedsatte FUAM en arbejdsgruppe med emnet:

At være forældre til voksne børn.

Tove Holm skrev i 1999 en artikel herom

til Gerontologi og Samfund og følger nu op på emnet.

Onsdag den 12. november 2008

De gamle som forbrugere

Oplæg ved Tove Holm

Vi er forbrugere af forsikringer, banker, bedemænd, rejser, dagligvarer og meget mere. Der defineres en række underemner med henblik på uddybning i kommende møde

Sted: Dagligstuen

i Lokalcenter Møllestien

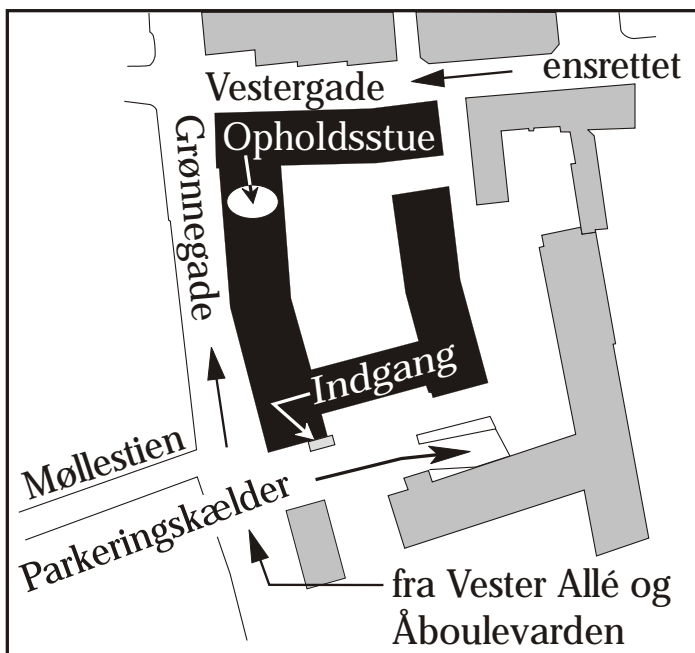
Grønnegade 10, Århus C

Tid:kl. 16.30 - 18.00

(se kortskitse på bagsiden af omslaget)

Foreningen til Udvikling af Alderdommens Muligheder

ISSN: 1902-2670

Her finder du FUAM

Sekretariatet:

Tove Holm
Åkrogs Strandvej 43
8240 Risskov
Telefon 8617 9065
E-mail: toveholm@webspeed.dk

Foreningens gironummer er:
572-6646

Ved bankoverførsel anvendes
konto-nr. 7681 4108874

CVR-nummer: 31509130